

ТЕМА 14 ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

План.

1. Стан, проблеми та перспективи розвитку української економіки.
2. Нова модель економічного розвитку України.
3. Специфіка процесів інтернаціоналізації на сучасному етапі розвитку України
4. Міжнародна економічна політика України.
5. Передумови входження України у світову систему.

Лекція до питання 1. Стан, проблеми та перспективи розвитку української економіки

Проголошення в 1991 році України незалежною державою й здійснення переходу до ринкової системи господарювання принципово змін подальший розвиток продуктивних сил країни і її окремих регіонів. Україна має у своєму розпорядженні основні види ресурсів для функціонування незалежної економіки і може конкурувати в умовах відкритого ринкового середовища. Практична реалізація цих положень не може бути здійснена одномоментно, а являє собою надзвичайно складний, динамічний і тривалий за часом процес. Сьогодні країна перейшла у систему ринкових економічних перетворень.

Згідно з прийнятою 28 липня 1996 р. Верховною Радою Конституцією – Основним законом України – визначена правова база для переходу до нових економічних відносин. В Основному законі відбиті складні економічні процеси, які відбуваються в суспільстві. Постало питання розробки економічної політики України на базі використання теоретичного досвіду розвинутих країн світу, практики вдосконалення структури господарства, політики щодо інвестицій, проведення належних реформ у системі відносин власності та ін.

Реформування економіки України вимагає особливого підходу до її пізнань, до вивчення причин і наслідків соціально – економічних процесів, які відбувалися в українському суспільстві протягом багатьох століть. Особливість полягає в специфіці українського регіону як у природно – територіальному, так і у державно – політичному плані. Для пізнання сьогоденного стану економіки України слід урахувати також історико-політичні процеси, які значною мірою впливають на подальший розвиток при переході країни до відкритої економіки. Постійне погіршення основних показників розвитку України в 90-х роках негативно вплинуло на формування ефективного механізму її економіки.

Світова економіка дедалі більшою мірою визначає особливості розвитку України. Основні напрямки впливу – збільшення обсягів експорту та імпорту відносно ВВП та загострення ситуації із зовнішньою заборгованістю країни. Загальну характеристику економіки України наведено у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Показники та оцінка розвитку економіки України (1997 – 2009 рр.)

[illegible]

Експорт товарів та нефакторних послуг	40,6	41,6	49,5	52,2	54,2	51,7	48,2
Імпорт товарів та нефакторних послуг	43,7	44,4	50,5	52,4	54,5	53,3	50,7
Сальдо рахунку поточних операцій	-2,7	-3,1	-1,5	-0,9	-1,1	-2,0	-2,9
Валове нагромадження капіталу	21,4	20,7	20,1	20,3	20,8	22,1	24,3
Видатки консолідованого бюджету	43,6	38,9	37,6	36,6	35,4	34,8	34,8
Дефіцит консолідованого бюджету	-5,6	-2,6	-1,9	-1,6	-1,3	-1,0	-1,1

Джерело: Україна. Відновлення зростання на засадах справедливості: Меморандум про економічний розвиток України. – Вашингтон: Світовий банк, 1999. – С.113

Для успішного і порівняно швидкого формування ринкової системи господарства, а також для зменшення соціальної напруженості в суспільстві необхідні значні обсяги фінансових ресурсів. Саме тому співробітництво з міжнародними валютна – фінансовими установами, державами – кредиторами під час такої трансформації є вкрай важливим.

Проблема зовнішнього боргу стає постійним супутнім явищем економічного розвитку України із самого моменту здобуття нею державної незалежності. Україна вступила у фінансово – кредитні відносини з приводу зовнішніх запозичень та виплат відповідних боргових зобов'язань з багатьма суб'єктами – як національними (тобто країнами), так і міжнародними фінансовими організаціями, приватними позичальниками, об'єднаннями кредиторів. Про це свідчать дані таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Державний зовнішній борг України

Показник	1997	1998	1999	2000	2001	2002-2005	2006-2009
Показники зовнішнього боргу							
Обслуговування боргу / Експорт товарів та нефакторних послуг, %	6,6	14,2	15,9	20,6	18,9	14,5	13,5
Борг / ВВП, %	21,7	30,1	41,4	40,6	40,4	37,4	31,4
Відсотки / Експорт товарів та нефакторних послуг, %	3,3	5,2	5,3	5,3	5,0	4,3	3,8
Чистий приплив прямих іноземних інвестицій, млн. дол.	581	747	500	750	900	1031	1463
Як відсоток від ВВП	1,2	1,8	1,6	2,4	2,9	2,8	3,0

Джерело: Україна. Відновлення зростання на засадах справедливості: Меморандум про економічний розвиток України. – Вашингтон: Світовий банк, 1999. – С.113

Отже, проблема виплат за зовнішньою заборгованістю стає помітним навантаженням на фінансову систему країни. Очевидно, що головним критерієм вироблення боргової стратегії має бути об'єктивна оцінка ефективності використання

коштів, тим більше мобілізованих інонаціональних ресурсів. Особливим застереженням при цьому є обсяг іноземних кредитів, оскільки потенційно може відбутися своєрідний перехід кількості в якість: сумарний обсяг запозичень може стати таким, коли він вже перевищить здатність країни його обслуговувати та повертати.

Подібна оцінка ефективності використання кредитних ресурсів не може не враховувати загальних результатів макроекономічного розвитку країни, на який впливають залучені гроші. Складність боргової проблеми для України пояснюється, зокрема, й тим, що розв'язання завдання з подолання тенденцій падіння економічних показників вимагає тривалого часу. Так, за прогнозами Світового банку, стабілізація в господарству країн СНГ може бути досягнута не раніше другої половини десятиріччя (і це у разі стабільного соціального розвитку та відсутності масштабних потрясінь екзогенного (стосовно економічних процесів) характеру).

До проблеми зовнішньої заборгованості значно додають труднощі суб'єктивно – об'єктивного характеру, пов'язані з «хронічним «не проведенням» ефективного макроекономічного регулювання.

Регулювання відкритої економічної системи не може бути ефективним за відсутності програмно – цільової промислово – технологічної політики, виважених інвестиційних програм та створення передумов ефективного залучення фінансових результатів у вигляді капітальних активів, які функціонують у виробничій сфері.

У сучасних умовах оптимальною формою регулятивної політики, що комплексно та глибоко сприяла б оптимізації не лише національної участі в міжнародній кооперації, а й усього масиву економічних відносин у суспільстві, є індикативне планування макроекономічного розвитку. Воно має стати функціональною основою реформування структур «відкритого економічного» регулювання, перерозподілу регламентаційно – організаційних повноважень.

Зважаючи на сьогоднішні українські умови відповідна політика має бути спрямована на досягнення загальних цілей та відповідати таким принципам:

свобода підприємництва у зовнішньоекономічній сфері за активної регулятивної ролі держави;

безумовне дотримання законів усіма суб'єктами зовнішньоекономічної підприємницької діяльності та їх рівність перед законом, а також недискримінація;

захист інтересів національного товаровиробника як на території України, так і за її межами;

еквівалентність міжнародного товарообміну, неприпустимість недобросовісної конкуренції та демпінгу при вивезенні та ввезенні товарів та послуг;

підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних товарів на світовому ринку.

У Стратегії економічної та соціальної політики на 2000 – 2004 рр.

«Україна: поступ у ХХІ ст.» було офіційно сформульовано концептуальні підходи української держави до проблеми підвищення конкурентоспроможності економіки держави. Зокрема, це завдання має реалізовуватися через:

нову стратегію промислово – інноваційної політики;

запровадження надійної системи енергозабезпечення та енергозбереження;

перетворення АПК у лідируючий сектор економіки;

утвердження України як транзитної держави.

Поетапний вихід України на умови низько тарифного регулювання експортна – імпорتنих зв'язків має бути узгодженим з програмами державної політики реконструкції тих галузей промисловості, які на даному проміжку часу особливо гостро потребують цілеспрямованого централізованого опікування, сприяння експорту. Значний резерв становить державна стратегія, за допомогою якої можливі як кількісне збільшення каналів збуту експортованої продукції, так і нарощування маси продукції, що підлягає вивезенню за кордон.

Важливим для успішного проведення реформи засобом поєднання цілей міжнародної економічної сфери та промислово – виробничих механізмів в Україні є зонально – регіонально політика щодо створення спеціальних організаційно – інституційних, податкових та митних режимів технологічного розвитку у формі технопарків або технополісів.

Оцінюючи ситуацію в експортному виробництві на території України, доводиться визнати, що вона не відповідає не тільки її економічному потенціалові за валовими показниками, а й господарсько – технологічній структурі, галузевому розподілу та рівню кадрового корпусу. За наявністю великого наукового потенціалу майже відсутній високотехнологічний експорт продукції наукомісткого виробництва. Тому необхідно стимулювати складне технологічне експортне виробництво та сприяти закордонному продажу за тими науково – технічними напрямками і по тих економічних галузях, розвиток яких може сприяти збільшенню товарної маси, що експортується з території України.

Слід стимулювати експорт з високим ступенем перероблення. Ця вимога відповідає і загальній світовій тенденції збільшення в системі торговельних відносин частки торгівлі високотехнологічною готовою продукцією. Згідно з експертними оцінками, на світовому ринку 2010 р. частка продукції первинної переробки становитиме 20%, тоді як частка готових виробів – 80% загального обсягу ринку.

Лекція до питання 2. Нова модель економічного розвитку України.

Входження країни в етап економічної стабілізації актуалізує обґрунтування конструктивної моделі післякризового розвитку після 2008р. При її розробленні необхідно враховувати нову не лише економічну, а й політичну ситуацію. На відміну від попереднього періоду, коли при формуванні стратегії економічного розвитку межа протистоянь проходила між ринковою і неринковою ідеологією, нині визначаються напрямки прийняття рішень у межах ринкової парадигми. Це стосується не лише України, а й низки інших країн СНД.

Вибір України на користь неоліберальної моделі не був спонтанним. Не маючи на старті реформ, країна змушена була вдатися до запозичення зарубіжного досвіду. Модель ліберальної економіки з кінця 70-х – початку 80-х років повсюдно закріпилася в розвинутих країнах Заходу. На початку 90-х років країни Східної Європи вже накопичили позитивний досвід ринкових перетворень на основі принципів неолібералізму. Треба враховувати і готовність Заходу надавати фінансову допомогу виключно за умови відповідних перетворень, за умови виконання рекомендацій Міжнародного Валютного Фонду (МВФ), які базувалися на принципах так званого Вашингтонського консенсусу. Ці принципи сформувалися на початку 80-х років і мали спершу чітко виражену латиноамериканську спрямованість, а в подальшому були екстрапольовані на країни з перехідною економікою, в тому числі й на держави пострадянського простору.

Основний зміст цих принципів зводився до низки позицій, які вважаються базовими:

- 1) усунення державного регулювання економіки;
- 2) прискорена приватизація;
- 3) перехід до відкритої економіки;
- 4) ліберальне ціноутворення;
- 5) пріоритетність макроекономічної стабілізації й форсоване стиснення грошової маси як основи приборкання інфляції;
- 6) ставка на зовнішні позики як головний рушій економічного зростання.

Для відновлення дієздатності нашої держави необхідно здійснювати поглиблення ринкової трансформації економіки. Визначальними чинниками цього процесу є інституційне забезпечення політики реформ, завершення процесу формування ринкової

інфраструктури, установлення ефективного законодавчого поля та стабільних правил економічної діяльності.

Дієздатність держави має оцінюватися і з позицій реалізації наявних (і потенційних) конкурентних переваг української економіки. В ситуації, коли такі переваги не можуть бути реалізованими на основі ринкових саморегуляторів через відсутність останніх, держава має виступати в ролі суб'єкта, який посилює ринкові механізми, що лише формуються.

Реалізація конкурентних переваг має втілитися в зміцненні позицій внутрішнього ринку, утвердженні інноваційної моделі розвитку української економіки, освоєнні механізмів енергозбереження.

Зміцнення держави також пов'язане з істотним посиленням її впливу на розвиток соціальної сфери. Першоосновою цього є надійний захист та державна підтримка соціально незахищених верств населення.

Наближення економіки України до світових та європейських господарських процесів детермінує необхідність подальшого поглиблення ринкових реформ, здійснення широкомасштабних структурних перетворень, прискорення інституційних змін, відчутного скорочення тіньового сектору. Головними показниками раціональності мають стати ефективність використання ресурсів, факторів виробництва, добробут населення, індекс людського досвіду та інші.

Трансформаційні процеси в економіці загалом є особливістю функціонування України як незалежної держави. У глобальному вимірі вони, залежно від рівня розвитку економіки, можуть означати:

зміну однієї формації на іншу, або зміну суспільства з аграрного на індустріальне, згодом – на постіндустріальне, а далі – на індустріальне;

перехід від планово-розподільної системи до ринкової.

Серед загальних трансформаційних процесів, що впливають на хід перетворень в економіці України, слід назвати такі:

поширення ринкової моделі економіки на всі регіони світу;

глобалізація і посилення взаємозалежності у світі;

поглиблення інтеграційних процесів;

В ході реалізації пріоритетів структурної переорієнтації в економіці України виділяються наступні етапи.

На першому етапі потрібно досягти фінансової макростабілізації.

На другому етапі можлива активізація економічного розвитку, орієнтована на формування кількісних та якісних позитивних тенденцій за рахунок науково-технічної та інвестиційної діяльності.

На третьому етапі – становлення стабільних умов для становлення і саморозвитку ефективної національної економіки, внутрішньо збалансованої та глибоко інтегрованої в структуру світового господарства.

В Україні є достатні стартові умови для того, щоб поступово інтегруватися в загальноцивілізаційні процеси.

По-перше, вона має потужний науково-технічний, інтелектуальний потенціал, висококваліфіковану робочу силу, що є визначальним у системі сучасного виробництва.

По-друге, адміністративно-командні механізми значною мірою підірвані, що створює можливість остаточного і швидкого демонтажу тоталітарної системи і побудови сучасних економічних форм та управлінських механізмів.

По-третє, має великий потенціал людських ресурсів, спрямований на політичне, економічне, духовне відродження нації.

Отже, економічна модель України формується на основі тісної взаємодії загальноцивілізаційних детермінант та генетично-історичних економічних чинників. Особливості сучасного етапу економіки пов'язані з необхідністю :

по-перше, забезпечити розвиток не самих по собі виробничих потужностей, а започаткувати технологічні перетворення сучасного рівня і масштабів;
по-друге, органічно включити економіку країни у світогосподарські глобальні процеси з метою повнішого використання зовнішніх ресурсів розвитку та розміщення ринків збуту продукції власного виробництва;

по-третє, модернізація вимагає не стільки зростання випуску окремих товарів (хоча це й не виключається), скільки формування внутрішніх інституційних та економічних структур і механізмів для впровадження гнучких технологій на основі інформаційних і комп'ютерних систем.

Головна спрямованість економічної модернізації напрямків, форм і засобів економічної політики – у наданні цьому процесу комплексності та системності в процесі її реалізації.

Специфічний феномен української державності у вигляді різновекторності механізму кооперації із зовнішнім світом, головним змістом якого є намагання забезпечити багатоканальну взаємодію із Заходом в економічній, політичній і військових сферах за значною економічної та політичної залежності від Росії та інших країн СНД, поки ще зберігається як довготривала умова побудови моделі взаємовідносин України із зовнішнім світом. Відтак доречним є пошук ситуативних компромісів при виробленні моделі міжнародної економічної діяльності України. Необхідно дотримуватися багатовекторності співробітництва у напрямку посилення геополітичної диверсифікації, акцентуючи увагу на європейський напрям. Обґрунтуванням багатовекторності державної орієнтації України слугує теза про закінчення епохи біполярного протистояння та про початок формування багатополюсного світу.

Лекція до питання 3. Специфіка процесів інтернаціоналізації на сучасному етапі розвитку України

Активна участь України у сучасних процесах, що відбуваються у світі, зумовлена перевагами міжнародного поділу праці, а також потребою подолати штучну відокремленість нашої держави від світового господарства, до якої призвели односторонній її розвиток в межах СРСР, деформовані зовнішньоекономічна політика й механізми зовнішньоекономічної діяльності, нерозвинені товарно-грошові відносини та національні ринки товарів, послуг, праці та капіталу.

Для ефективної інтеграції України в сучасні світогосподарські зв'язки необхідні певні політико-правові, економічні, соціально-культурні та інфраструктурні передумови (рис. 4.1).

Основні політико-правові передумови інтеграції: політична визначеність України; забезпечення територіальної цілісності та створення адекватної системи національної безпеки; виконання міжнародних зобов'язань; пряма участь у регіональних і глобальних політичних процесах; формування відповідного законодавства і вироблення ефективних механізмів та інструментарію його виконання.

Економічні передумови інтеграції: економічне та інституційне забезпечення суверенітету; розроблення та реалізація обґрунтованої програми переходу до ринкових відносин за пріоритетом роздержавлення й приватизації, соціального захисту населення; оцінка експортного потенціалу, вироблення експортно-імпортного механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності; розв'язання проблеми зовнішньої заборгованості та ін.

**Передумови
інтеграції**
Політико-правові
Соціально-культурні
Інфраструктурні
Економічні

Рис. 4.1. Передумови інтеграції

До основних соціально-культурних передумов інтеграції належать: формування сучасної, орієнтованої на світові пріоритети системи народної освіти; відродження і виховання почуття власної гідності, створення умов соціально-культурної життєздатності народу України.

Формування інфраструктурних передумов пов'язане з розвитком транспортних комунікацій (морських, наземних, повітряних); розвитком сучасних інформаційно-комунікаційних систем і включенням їх до міжнародних систем прикордонного співробітництва.

Для України, яка розташована у географічному центрі Європи міжнародна інтеграційна модель поки що не має чіткої визначеності. Тому проблема прикордонного співробітництва має особливий інтерес. Його посилюють численні господарські зв'язки українських виробників, споживачів та кооперативів, які утворилися на кордонах з іншими колишніми республіками СРСР.

Сферами прикордонного співробітництва є прямі виробничі зв'язки в рамках кооперування та спеціалізації, спільне використання природних (енергетичних, водних та інших) ресурсів, обмін науково – технічним, організаційно – адміністративним досвідом, без валютний товарообмін, маневрування трудовими ресурсами (наприклад, при збиранні врожаю), широка взаємодія в агропромислових галузях, у процесі будівництва і використання інфраструктури виробництва та ін..

У контексті декларованого геоекономічного вибору України - інтеграції до ЄС – характерним віддзеркаленням тієї ролі, яку відіграють прикордонні зв'язки, стали положення Указу Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98. В цьому документі разом з констатацією інших напрямів інтеграції до ЄС на період до 2007 року відзначається важливість розвитку механізмів регіональної інтеграції, прямих контактів між окремими регіонами нашої країни та прилеглих країн Центральної – Східного регіону Європи.

Крім географічних, геополітичних факторів, наявності відповідної інфраструктури та виробничих передумов для розвитку прикордонного співробітництва мають значення фактори суб'єктивного порядку – інституційні інструменти нормативного та організаційного, передусім правового характеру. Так, однією з головних причин, яка гальмує розвиток прикордонного співробітництва з участю України, а також інших трансформаційних країн, є недосконалість законодавства.

Фактор «прикордованості» поки ще мало позначився на динаміці експортно – імпорتنих операцій тих областей України, які межують з колишніми республіками СРСР – Росією, Білоруссю та Молдовою.

Протягом 90-х років відбувалася значна переорієнтація експортних поставок прикордонних відносно Росії Чернігівської, Сумської, Харківської, Луганської та Донецької областей до західних країн, а також до країн Азіатсько – Тихоокеанського регіону.

Важливий аспект прикордонного співробітництва пов'язано з розвитком транспортної мережі. Для України актуальним є завдання інтеграції прикордонних транспортних переходів до загальнонаціональної транспортної мережі, а також до загальноєвропейських, навіть трансматерикових транспортних коридорів.

З метою динамізації процесу прикордонного співробітництва з участю України необхідно вжити слідуючи заходів:

- установити спрощений транскордонний режим руху товарів та послуг у межах прикордонних зон, які вироблені та споживаються у цих зонах;

- забезпечити більш ліберальний режим пересування громадян прикордонних зон, що спростить не тільки гуманітарні контакти, а й трудову сезонну, тимчасову міграцію, умови наймання на прилеглих територіях сусідньої держави;

- установити взаємну пільгову систему щодо окремих видів міжнародної економічної діяльності на прикордонних територіях;

розробити законодавчу, нормативну базу прикордонного співробітництва на базі методологічних критеріїв Євросоюзу;
спростити регулюючі, документальні процедури для юридичних та фізичних осіб, які здійснюють транскордонні контакти та операції;
розробити механізми спільного використання природних ресурсів, а також охорони навколишнього середовища на прикордонних територіях;
створити реєстри видів та суб'єктів підприємницької діяльності на прикордонних територіях, сприяти поширенню відповідної ділової інформації;
фінансування та стимулювання розвитку транспортної інфраструктури на прикордонних територіях, підключення до відповідних європейських трансконтинентальних транспортних коридорів;
підтримати формування спрощеного механізму надання банківських кредитів, страхувальних послуг тощо.

Особливий інтерес для України становить розвиток взаємовідносин з країнами Європейського Союзу. Це було передбачено ще Угодою про партнерство та співробітництво від 16 червня 1994 року, яка стала основою для двостороннього співробітництва України.

На частку ЄС припадає понад 18% зовнішньоторговельного обороту товарами та послугами України. Але, хоча ЄС і посідає друге після СНД місце в переліку основних торговельних партнерів України, наявні здобутки у співробітництві з Співтовариством все ж незначні.

Крім лібералізації і взаємного наближення торговельних та інвестиційних режимів України та блоку ЄС, предметом особливої уваги для нашої країни можуть бути численні галузеві напрями співробітництва, особливо ті, які пов'язані з високотехнологічним виробництвом, запровадженням передових досягнень науки і техніки. Серед науково - технічних пріоритетів найбільш важливими у сфері співробітництва з ЄС вважаються наступні: розвиток мікроелектроніки та робототехніки; взаємодія в галузі біотехнологій, зокрема генної та клітинної інженерії; розвиток оптроніки та лазерної техніки; розроблення нових матеріалів та прогресивних технологій обробки матеріалів; створення та запровадження в практику нових засобів комунікації та зв'язку; спільні дії, спрямовані на поліпшення енергозаощадження, перехід на використання нових та поновлюваних джерел енергії.

Важливим напрямком співробітництва з європейськими структурами для України є кредитно – фінансова взаємодія у банківській сфері, а основний партнер – Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), рада директорів якого в 1997 році затвердила стратегію дій стосовно України. Метою стратегії стало сприяння розвитку фінансової сфери, зокрема комерційного експортного кредиту, а також кредитування малого та середнього бізнесу, аграрного виробництва, взагалі приватизованого сектору економіки.

Таким чином, коли йдеться про відносини Україна – ЄС, слід враховувати, що мета широкої інтеграції в європейський господарський простір не є реальною на найближчі роки. Необхідним є підготовча робота, і передусім у середині самої України щодо зближення з євроструктурами, що є стратегічним гео економічним напрямом для України. Одним з прикладів того, як Україна може забезпечувати для себе певні тактичні переваги в міжнародному співробітництві, є визнання з боку ЄС України державою з ринковою економікою, що дає змогу додатково поліпшувати для неї умови економічного співробітництва на континенті.

Лекція до питання 4. Міжнародна економічна політика України

Зовнішньоекономічна політика нерозривно пов'язана з внутрішньою економічною політикою держави. У найзагальнішій формі можна сказати, що головною задачею

зовнішньоекономічної політики є створення сприятливих зовнішньоекономічних умов для розширеного відтворення усередині країни.

Зовнішня політика країни - це загальний курс держави в міжнародних справах, сукупність принципів і пріоритетних методів, які визначають діяльність органів державної влади і державного управління у сфері регулювання відносин даної держави з іншими країнами і народами відповідно до національних інтересам і конкретно-історичними цілями.

Важливою складовою зовнішньої політики країни є її зовнішньоекономічна політика - загальний курс держави в міжнародних економічних відносинах, система принципів і методів, які визначають діяльність органів державної влади і державного управління, направлених на забезпечення національних економічних інтересів у сфері розвитку і взаємодії національних економік в цілому і національних суб'єктів міжнародного бізнесу зокрема.

Елементи, що визначають зміст і структуру зовнішньоекономічної політики:

1. експорт і імпорт товарів і послуг;
2. митний збір і митні податки;
3. кількісні обмеження;
4. нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі;
5. підтримка національного експорту;
6. залучення іноземних інвестицій;
7. зарубіжне інвестування;
8. зовнішнє запозичення;
9. економічна допомога іншим країнам;
10. здійснення сумісних економічних проектів.

Органічною складовою зовнішньоекономічної політики є зовнішньоторговельна політика - певний курс дій урядових і владних структур, використання таких принципів, методів і інструментів впливу на розвиток зовнішньої торгівлі країни, завдяки яким забезпечується досягнення певної мети і реалізація національних інтересів.

Зміст, структура і напрями зовнішньоторговельної політики визначаються такими показниками:

1. експорт і імпорт (товарна і регіональна структури, об'єми, співвідношення, динаміка);
2. митний збір і митні податки (елементи митного тарифу - система товарної класифікації тарифу, структура тарифу, методи визначення країни походження товару, види і рівень ставок митного збору; склад і рівень митних податків);
3. кількісні обмеження (види, контингенти, рівень);
4. нетарифні методи регулювання (технічні бар'єри, адміністративні формальності, валютно-кредитне регулювання і т.п.);
5. підтримка національного експорту (кредитна, податків, валютно-кредитна, організаційно-технічна і т.п.).

Також прийнято говорити про існування відповідної державної політики по експорту, імпорту, кількісним обмеженням, підтримки національного виробника і експортера і т.п.

На формування зовнішньоекономічної політики держави роблять вплив наступні чинники:

1. Загальні тенденції розвитку МЕО, перш за все інтернаціоналізація виробництва і капіталу.
2. Загострення конкурентної боротьби на світовому ринку.
3. Дестабілізація валютних курсів.
4. Збільшена нерівновага платіжних балансів.
5. Внутрішні проблеми держави.

Задачі України у сфері зовнішньополітичної діяльності:

1. Твердження і розвиток України як незалежної демократичної держави.
2. Забезпечення стабільності міжнародного положення України.
3. Збереження територіальної цілісності держави і недоторканності його меж.
4. Включення національного господарства в світову економічну систему для його повноцінного економічного розвитку, забезпечення потреб громадян і підвищення добробуту народу.
5. Розповсюдження на світовій арені сприятливого іміджу України, створення і зміцнення її образу як надійного і повноправного партнера.

Політика України у сфері інтеграційних відносин:

1. Розвиток двосторонніх міждержавних відносин.
2. Розширення участі в європейській регіональній співпраці.
3. Співпраця в рамках інтеграційних угруповань.
4. Поглиблення участі України в світовому ринку капіталу.
5. Участь в роботі ООН і інших універсальних міжнародних організацій.

Взаємостосунки України з світовим господарством здійснюється на мега-, мета-, макро- і міні-економічних рівнях.

1. На мегарівні формується комплекс зв'язків із спеціалізованими підрозділами ООН: Економічною і Соціальною Радами, регіональними економічними комісіями, ЮНІДО, а також з групою Світового Банку, ГАТТ/СОР і іншими міжнародними торговими і валютно-фінансовими організаціями
2. На метарівні формується комплекс відносин з регіональними інтеграційними угрупованнями.
3. На макрорівні для ефективних взаємостосунків України з світовим господарством необхідне дотримання передумов:
 - підтримка загальної макроекономічної стабільності і наявність передбаченості розвитку країни на перспективу, зменшуючої ризики для економічної діяльності;
 - наявність розвинених ринкових установ, які зумовлюють високий рівень конкуренції на внутрішньому ринку і тим самим стимулюють інноваційну діяльність;
 - участь України в міжнародних інтеграційних угрупованнях, що здешевлює доступ до альтернативних - якіснішим або дешевшим джерелам ресурсів, збільшує рівень конкуренції;
 - наявність розвинутої ринкової і виробничої інфраструктури;
 - наявність розвинених систем розвитку людського потенціалу, включаючи системи освіти і професійного навчання, медичного обслуговування, відпочинку, культури і т.п.
4. На мезорівні на рівень конкурентних переваг впливають:
 - галузеві і міжгалузеві структури, що сприяють кооперації виробників і залученню додаткових ресурсів розвитку, наприклад, фінансово-промислові групи, об'єднання, консорціуми;
 - оптимізують розподіл ресурсів в міжнародному масштабі і забезпечують концентрацію виробничої і комерційної діяльності - ТНК;
 - полегшують маркетинг при освоєнні зарубіжних ринків, наприклад, сумісні торгові фірми і об'єднання, комерційні представництва, сумісні фірми і банки за межею і т.п.
5. На мікрорівні на рівень взаємостосунків України з світовим господарством впливають перш за все такі чинники:
 - наявність ефективного менеджменту;
 - ефективний комплекс маркетингу;
 - безперервний процес навчання і перепідготовки персоналу, в нових секторах і областях діяльності.

Лекція до питання 5. Передумови входження України у світову систему.

Входження України до світової економічної системи характеризується такими передумовами:

А) - Політико-правові передумови:

1. політичне самовизначення України як держави (статус);
2. забезпечення територіальної цілісності і створення системи національної безпеки;
3. безумовне виконання міжнародних зобов'язань, особливо у сфері прав людини;
4. встановлення форми громадянства;
5. перегляд існуючої практики політичних зв'язків з державами колишнього СРСР;
6. пряма участь в регіональних і глобальних політичних процесах;
7. формування відповідного законодавства і ефективних механізмів і засобів його виконання.

Б) - Економічні передумови:

1. економічне і інституційне забезпечення суверенітету;
2. оцінка економічного потенціалу і напрямів структурної перебудови;
3. розробка і реалізація обґрунтованої програми переходу до ринкових відносин з пріоритетом соціального захисту населення;
4. оцінка експортного потенціалу,
5. розробка експортно-імпоротної стратегії і адекватного механізму регулювання ВЕД;
6. включення національної грошової одиниці в систему міжнародних розрахунків;
7. фінансова стабілізація;
8. ліквідація зовнішньої заборгованості

В) - Соціально-культурні передумови:

1. створення умов соціально-культурної життєздатності народів України;
2. формування сучасної системи освіти, орієнтованої на світові пріоритети;
3. розвиток контактів з українцями, які проживають за межею.

Д) - Інфраструктурні передумови.

1. розвиток транспортних комунікацій
2. розвиток сучасних інформаційних - комунікаційних систем з включенням їх в міжнародні системи.

Ряд чинників, які гальмують процес інтеграції України:

1. Певна політична нестабільність, відсутність чіткої економічної політики, непослідовність в проведенні реформ;
2. Невизначеність і непослідовність законодавства;
3. Велика корумпованість владних структур різних рівнів;
4. Напружена криміногенна обстановка, у тому числі і в економічній сфері;
5. Відносно великий державний борг, незважена політика щодо зовнішніх запозичень: більшість з них узята у вигляді кредитів, а не прямих інвестицій і використані неефективно, в основному на покриття дефіциту державного бюджету і платіжного балансу;
6. Обмеженість внутрішнього ринку у зв'язку з українською низькою купівельною спроможністю населення;
7. Скорочення виробничого споживання за рахунок різкого падіння виробництва;
8. Значний вплив капіталу з України, обумовлений з одного боку кримінальним його характером, а з іншого не вірою значної частини вітчизняних бізнесменів в постійність економічних перетворень, а також значні труднощі щодо легального ведення бізнесу в Україні (високі податки, корупція, рекет, нестабільність законодавства і т.п.);

9. Подальше погіршення структури експортно-імпортних потоків - збільшення в експорті питомої ваги сировинної групи товарів, а в імпорті - продукції споживацького призначення, яке є економічно неоправданим з погляду існуючого стану країни;
10. Недостатній розвиток фінансової, технічної, інформаційної і іншої інфраструктури.
11. Відсутність досвіду державності,
12. Нерозвиненість суверенітету;
13. Недоробленість політико-правових регуляторів і інструментів;
14. Нерозвиненість ринкових відносин;
15. Інерція погіршення економічного стану;
16. Виснажений запас соціального терпіння населення

Для ефективного входження України в систему світового господарства необхідний комплекс заходів нормативно-правового, економічного і інституційного характеру:

1. Гармонізація українського законодавства з міжнародними нормами і правилами ГАТТ/СОТ, зокрема у сфері тарифного і податкового законодавства;
2. Забезпечення доступу до ринку товарів шляхом узгодження тарифних поступок з державами-членами Робочої групи з питань приєднання України до учасників СОТ, зокрема по товарних позиціях сільськогосподарської продукції і промислової продукції;(з 2008р. Україна – учасник СОТ);о
3. Забезпечення доступу до ринку послуг шляхом відміни обмежень і розширення зобов'язань у сфері аудиторських, банківських, страхових, транспортних послуг, розповсюдження кіно- і відеофільмів;
4. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу, зокрема виконання Україною положень Угоди про партнерство і співпрацю між Україною і ЄС, в таких сферах як нетарифне регулювання, захист внутрішнього ринку від несумлінної конкуренції, сертифікація і стандартизація; державна підтримка виробництва і експорту окремих видів товарів, захист прав інтелектуальної власності, інвестиційна діяльність.

Організаційно-економічні інструменти включення України в систему світового господарства передбачають використання перспективних форм міжнародної виробничої і науково-технічної співпраці із зарубіжними країнами:

1. Розвиток міжнародних коопераційних зв'язків, що передбачають використання загального із зарубіжними партнерами науково-технічного потенціалу військово-промислового комплексу, реалізацію великомасштабних сумісних проєктів, організацію випуску високоякісної продукції за ліцензіями.
2. Створення спеціальних економічних зон - зон технологічної і науково-технічної співпраці, міжнародних технополісів.
3. Розвиток міжнародного туризму як однієї з сфер зовнішньоекономічної діяльності України, де вона має певні порівняльні переваги.
4. Використовування міжнародного лізингу як нової форми економічного співробітництва.

Разом з тим господарство України має і певні конкурентні переваги, які можуть сприяти активізації процесу її входження в світовий економічний простір:

1. Високий рівень кваліфікації разом з укр. низькою заробітною платнею.
2. Наявність технологічно передових секторів промисловості, здібних до швидкого освоєння нових видів продукції.
3. Значний сировинний потенціал.
4. Наявність виробничої бази (удома, інфраструктура і т.п.), яка зараз практично простоє, або використовується недостатньо, і швидко, без значних об'ємів інвестування може бути використана в новому виробничому процесі.
5. Вигідне географічне положення, розвинена мережа залізничного, водного і повітряного транспорту, трубопроводів.